

QUICK SCAN NATUURWETGEVING Zuidelijke Stempel Oost te Gouda

Moordrecht, 4 oktober 2017
in opdracht van de Gemeente Gouda

Quick Scan in het kader van de natuurwetgeving
t.b.v. sloop en nieuwbouw
locatie Zuidelijke Stempel Oost te Gouda-Oost

foto voorpagina: te slopen flats

Voor gewaarmerkte rapportage,
contact opnemen met GroenTeam

onderzoek en rapportage onder verantwoordelijkheid van:
ing. Jan Oosterbaan, ecologisch adviseur

INHOUDSOPGAVE

pagina

1 INLEIDING	
1.1 Situering en ingreep	4
1.2 Natuurtoets als instrument.....	5
1.3 Onderzoeksplan	9
2 BRONNENONDERZOEK SOORTEN	
2.1 Vaatplanten	11
2.2 Zoogdieren	12
2.3 Broedvogels.....	13
2.4 Amfibieën en reptielen	14
2.5 Vissen.....	15
2.6 Ongewervelde soorten.....	15
2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens	16
3 LOCATIEONDERZOEK	
3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming	17
3.2 Verkenning werkgebied en habitatbevindingen	17
3.3 Vereiste veldinventarisatie	21
4 SAMENVATTENDE CONCLUSIES	23
GERAADPLEEGDE LITERATUUR	24
GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN	25

1 INLEIDING

1.1 Situering en ingreep

Situering plangebied

De werklocatie betreft een drietal flats tussen de Verzetslaan en de Sportlaan in Gouda Oost.

Figuur 1, situering werklocatie

Figuur 2, situatie werkgebied

Voorgenomen ingreep

De ruimtelijke ingreep omvat sloop van de drie nog resterende flats en nieuwbouw. Daarmee zal het gehele werkoppervlak 'op de schop' gaan.

Dit vergt natuuronderzoek om mogelijke bedreiging van (verblijfplaatsen van) zwaarder beschermde soorten flora en fauna vast te stellen (zie ook 'wettelijke verplichtingen' blz. 9). Bij eventuele aanwezigheid daarvan dient vervolgens een ontheffing te worden aangevraagd, dit alles volgens de Wet natuurbescherming (Wnb).

Beschermingsregiems en wettelijk belang

Bij een ruimtelijke ingreep vereist de wet dus toetsing van mogelijke effecten op flora en fauna. Daartoe is onderscheid gemaakt in drie beschermingsregiems: dat van de 'Vogelrichtlijn', van de 'Habitatrichtlijn' en van 'andere soorten' (zie ook 'wettelijke kaders' volgende bladzijde).

Bij eventuele aanvraag van ontheffing is onder meer bepalend of er een wettelijk belang van toepassing is dat is opgenomen in het betreffende beschermingsregiem, zoals '*het belang van de Volksgezondheid*' (voor soorten van de Vogelrichtlijn), een '*andere dwingende reden van groot openbaar belang*' (voor soorten van de Habitatrichtlijn) of '*ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden*' (voor 'andere soorten' zoals aangegeven in de Bijlage van de Wnb).

In beginsel wordt onder het belang '*ruimtelijke inrichting of ontwikkeling*' géén ontheffing afgegeven voor soorten van de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn, behalve indien de ecologische functionaliteit van de soort daarmee *geheel niet* wordt aangetast, bijvoorbeeld door het nemen van maatregelen (zie verder 'ontheffingsplicht' blz. 7).

1.2 Natuurtoets als instrument

Doel en strekking natuuronderzoek

Deze rapportage omvat een bureaustudie met een veldverkenning waarmee de ingreep wordt getoetst aan de regelgeving met betrekking tot soort- en gebiedsbescherming (zie 'wettelijke kaders') en een habitatbeoordeling op basis van een terreinbezoek.

Zonder nader veldonderzoek staat dit bekend als een 'Quick Scan'.

De Quick Scan heeft tot doel inzicht te geven in de volgende vragen:

- Is er kans op noodzaak tot ontheffing van verbodsbepalingen van de Wnb?
- Is er naar verwachting een vergunning op grond van gebiedsbescherming nodig (Natura 2000 en/of het Natuurnetwerk Nederland/ NNN) ?
- Is er nader veldonderzoek nodig en voor welke soorten planten en/of dieren ?
- Welke zijn de mogelijke consequenties vanuit de Wnb en het NNN ?

Deze rapportage vormt de aantoonbare bewijslast op naleving van die wetgeving (zie blz.9 'wettelijke verplichtingen').

Hiermee wordt onderbouwd met welke beschermde soorten rekening moet worden gehouden, van welke soorten effecten kunnen worden *uitgesloten* omdat ze er niet worden verwacht, welke soorten er niet zijn aangetroffen dan wel omdat de planingreep geen natuurschade aan die soorten met zich meebrengt.

Het uitsluiten van gebruik door (of schade aan) de betreffende soorten '*op voorhand*' vergt een gedegen, controleerbare onderbouwing.

Wettelijke kaders

De regelgeving met betrekking tot natuur kent twee typen bescherming: 'soortbescherming' (Wnb) en 'gebiedsbescherming' (Wnb en het NNN).

Soortbescherming is gericht op individuele soorten flora en fauna, waartoe in de Wnb onderscheid is gemaakt in 'soorten van de Vogelrichtlijn' (Wnb § 3.1), 'soorten van de Habitatrichtlijn' (Wnb § 3.2) en 'andere soorten' (Wnb § 3.3).

Gebiedsbescherming is gericht op de specifieke habitat waartoe speciale begrensde gebieden zijn aangewezen, thans aangeduid met 'Natura 2000' dan wel gebieden die vallen onder regelgeving vanuit provinciaal natuurbeleid, waaronder het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS).

De regels van soort- en gebiedsbescherming sluiten elkaar niet uit, doch vullen elkaar aan. Toetsing aan gebiedsbescherming vindt uitsluitend plaats indien beschermde gebieden in het geding zijn, terwijl toetsing aan de soortbescherming *altijd* vereist is, zowel binnen als buiten beschermde gebieden.

Soortbescherming

De natuurwetgeving is in eerste lijn gericht op soortbescherming, dat wil zeggen bescherming van afzonderlijke soorten planten en dieren *'in welke situatie dan ook'*.

Omdat deze wet *alle* soorten planten en dieren omvat, óók in Natura 2000-gebieden, wordt bij dit natuuronderzoek primair aangehaakt op de soortbescherming.

Deze biedt bescherming aan planten en dieren tegen zogeheten 'natuurschade'.

Binnen het beschermingskader wordt onderscheid gemaakt tussen:

- het type ingreep ('bestendig beheer' of 'ruimtelijke ontwikkeling en inrichting');
- planten en dieren uit verschillende beschermingsregiems (zie vorige bladzijde);
- een aantal 'wettelijke belangen' (zoals eerder aangeduid).

Beschermingsregiems en ontheffingsnoodzaak

De drie beschermingsregiems, 'Vogelrichtlijn', 'Habitatrichtlijn' en 'andere soorten', betreft alle 'zwaarder beschermde soorten'.

- * De Vogelrichtlijn is van toepassing op alle inheemse vogels: bedreiging van vogels of verstoring van broedende vogels vergt in beginsel een ontheffing, waarbij het nest slechts tijdens het broedgebruik is beschermd, met uitzondering van een categorie 'jaarrond beschermde nesten' waarvan het nest, al of niet in gebruik, het gehele jaar rond beschermd is en bij bedreiging ontheffing vereist.
- * De Habitatrichtlijn is van toepassing op een in Bijlage IV opgenomen lijst met soorten zoogdieren, reptielen, amfibieën, dagvlinders, libellen, vissen, vaatplanten, kevers en 'overige ongewervelden' (weekdieren). Voor deze soorten is bij verstoring of bedreiging, te allen tijde een ontheffing vereist.
- * De categorie 'andere soorten' zoals opgenomen in de Bijlage van de Wnb omvat lijsten met soorten zoogdieren, amfibieën, reptielen, vissen, dagvlinders, libellen, kevers en vaatplanten waarvan door de afzonderlijke provincies wordt bepaald welke soorten in aanmerking komen voor een vrijstelling dan wel welke soorten bij verstoring of bedreiging eveneens aanvraag van ontheffing vergen.

Provinciale vrijstelling voor ruimtelijke ingrepen

Met betrekking tot de lijsten 'andere soorten' is er ten opzichte van de Ffw met betrekking tot kleine zoogdieren en amfibieën in de provincie Zuid-Holland vooralsnog geen wijziging opgetreden ten opzichte van de oorspronkelijke landelijke vrijstellingen. Een deel van de zoogdieren en amfibiesoorten blijft dan ook ontheffingsplichtig. Echter voor in de Wnb opgenomen lijsten 'andere soorten' met betrekking tot een reeks vaatplanten en alle vissen, reptielen, dagvlinders, libellen en kevers geldt géén vrijstelling: deze soorten zijn dus, naast soorten van de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn, eveneens ontheffingsplichtig.

Gedragscode

Er wordt voorts van uitgegaan dat, vergelijkbaar met de situatie onder de Ffw, ook daarna de regels met betrekking tot gedragscodes van toepassing blijven. Aandacht vergt daarbij dat de nuancering tussen Tabel 2 en 3 in de Ffw ten behoeve van het onderscheid 'bestendig beheer' en 'ruimtelijke ontwikkeling' wat onder de Ffw een belangrijke basis voor de gedragscodes vormde, onder het regiem van de Wnb vervalt.

Naar verwachting zullen in de komende periode de verschillende Gedragscodes nader worden afgestemd op de Wnb.

Ontheffingsplicht

Bij ontheffingsplichtige soorten is het voorts van belang in hoeverre de ecologische functionaliteit wordt aangetast:

- * Onder de condities dat er mitigerende maatregelen (kunnen) worden genomen waarmee kan worden gegarandeerd dat de ecologische functionaliteit *binnen* het werkgebied op geen énkél moment achteruitgaat, óók niet tijdelijk, is er géén ontheffing nodig.

Het achterwege blijven van effecten op de ecologische functionaliteit vergt afdoende onderbouwing, waarbij wordt aangegeven welke mitigerende maatregelen daarbij worden toegepast voor welke soorten.

- * Echter indien de bedoelde ecologische functionaliteit als gevolg van de ingreep níét met mitigatie kan worden gegarandeerd doch uitsluitend met compensatie, is voor de uitvoering daarvan eerst ontheffing vereist.

Voor soorten uit de Vogelrichtlijn of de Habitatrichtlijn dient bovendien te worden voldaan aan de specifiek in die richtlijnen opgenomen wettelijke belangen.

Bij een ontheffingsaanvraag wordt daartoe getoetst aan drie criteria:

- 1) er is sprake van een in of bij de wet genoemd belang;
- 2) er is geen alternatief;
- 3) er is geen sprake van afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding: dit criterium is ook van toepassing voor ontheffingsplichtige 'andere soorten' uit de Wnb.

Gunstige staat van instandhouding als ontheffingsvoorwaarde

Een ontheffing kan uitsluitend worden verkregen wanneer deze niet in het geding komt. De voorwaarden waaraan voldaan moet worden staan in de Habitatrichtlijn genoemd:

- * uit populatiedynamische gegevens blijkt dat de betrokken soort nog steeds een levensvatbare component is van de natuurlijke habitat waarin hij voorkomt, en dat op lange termijn zal blijven, en . . .
- * het natuurlijke verspreidingsgebied van die soort niet kleiner wordt of binnen afzienbare tijd lijkt te zullen worden, en . . .
- * er een voldoende grote habitat bestaat en waarschijnlijk zal blijven bestaan om de populaties van die soort op lange termijn in stand te houden.

Wettelijke zorgplicht en bedreiging van individuele planten of dieren

Naast de specifieke regelgeving ten aanzien van juridisch zwaarder beschermde soorten bestaat de algemene zorgplicht voor alle dieren, dus ook voor alle onbeschermde soorten (Wnb art. 3.10).

Daartussen bestaat enige nuance:

- * Met betrekking tot juridisch zwaarder beschermde soorten dient absoluut te worden voorkómen dat individuen van betreffende soorten worden bedreigd (zie LNV 2005 en DR 2009).
- * Voor beschermde soorten die vallen onder de provinciale vrijstelling en onbeschermde soorten ligt dat iets minder strikt: men dient bij uitvoering van ingrepen zodanige maatregelen te nemen dat versterking of bedreiging van individuele dieren 'zo veel als redelijkerwijs verwacht mag worden', wordt voorkomen (LNV 2005).

Gebiedsbescherming

Vergunning Natura 2000

De regelgeving met betrekking tot speciale beschermingszones in het kader van de Vogel- of Habitatrichtlijn (resp. REG 1979 en REG 1992/1997), te weten met betrekking tot Natura 2000-gebieden, wordt in de Wnb op een met de voormalige Nbw vergelijkbare wijze gecontinueerd in hoofdstuk 2 van de Wet natuurbescherming.

Werkzaamheden binnen een Natura 2000-gebied welke effecten kunnen hebben op 'aangewezen' soorten vergen aanvraag van een vergunning.

Ook voor gebieden 'buiten' een Natura 2000-gebied die een aanwijsbare ecologische functie voor de 'aangewezen soorten' uit dat Natura 2000-gebied hebben, kan onder sommige condities een vergunning vereist zijn ('externe werking', Wnb art. 2.7 & 2.8).

Programmatistische Aanpak Stikstof (PAS)

Sinds 1 juli 2015 is met betrekking tot effecten op Natura 2000-gebieden vanuit de omgeving, bovendien de PAS in werking getreden.

Hierin wordt voor Natura 2000-gebieden in de wijde omtrek een grenswaarde gesteld aan de te verwachten stikstofdepositie in dat Natura 2000-gebied door de uitvoering van het betreffende project ('ontwikkelingsruimte'). De grenswaarde wisselt per Natura 2000-gebied.

Als de grenswaarde bij uitvoering van een ruimtelijke ingreep zal worden overschreden, vergt dat een berekening van de overschrijding en op basis daarvan, aanvraag van een vergunning. Echter *onder* deze grenswaarde geldt een vrijstelling van de vergunningplicht.

Het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS)

Dit betreft eveneens bescherming van natuurwaarden binnen begrensde gebieden.

Hiervoor hebben Rijk en Provincie samen spelregels ontwikkeld welke zijn vervat in de provinciale regelgeving. Hierbij is een 'nee-tenzij' beleid van toepassing, terwijl afhankelijk van de provinciale regelgeving daarop eveneens een 'externe werking' van toepassing kan zijn (geldt niet voor Zuid-Holland).

Werkzaamheden binnen het NNN (en deels ook in gebieden met 'externe werking') vergen een provinciale vergunning, waarbij compensatie van eventueel verstoorde natuurwaarden wordt vereist.

Daarnaast zijn in Zuid-Holland ook nog 'bijzondere weidevogelgebieden' aangewezen: hiervoor geldt eenzelfde regelgeving als voor de NNN.

De actuele en potentiële waarden van het NNN zijn vastgesteld in de natuurdoelen voor dat gebied. De basis daarvoor ligt in de provinciale structuurvisie en de betreffende 'Provinciale Ruimtelijke Verordening'.

Wettelijke verplichtingen

Onderzoeksverplichting

De Wnb en het provinciaal natuurbeleid verplichten om bij ruimtelijke ingrepen de mogelijk aanwezige zwaarder beschermde planten en dieren en de effecten daarop door de werkzaamheden, nader te onderzoeken. Dit om eventueel te verwachten natuurschade aan soorten te beoordelen en om dit te toetsen aan de beschermingsregels. Waar negatieve effecten op ontheffingsplichtige soorten kunnen worden verwacht vergt dit ook veldinventarisaties. Indien dergelijke soorten ook inderdaad door de werkzaamheden worden bedreigd of verstoord, vergt dat aanvraag van een ontheffing welke wordt beoordeeld door het daartoe bevoegde provinciale gezag.

Zorgplicht

Dit geldt (ook) voor alle niet-ontheffingsplichtige en onbeschermde fauna. Indien door werkzaamheden individuele dieren of hun vaste verblijfplaatsen worden verstoord of bedreigd, vereist dat de uitvoerder voldoende zorg in acht moet nemen om die verstoring of bedreiging te voorkomen. Daarbij bestaat een ketenverantwoordelijkheid tussen initiatiefnemer en uitvoerder.

1.3 Onderzoeksplan

Met het onderzoek wordt stapsgewijs ingezoomd op de situatie en vastgesteld welke juridisch zwaarder beschermde soorten of verstoring daarvan, kunnen worden uitgesloten dan wel nadere veldinventarisatie vergen.

Werkstap 1, analyse bestaande gegevens

Als eerste wordt de situatie getoetst aan indicaties van de NDFF, aan de verspreiding van soorten op basis van reeds bekende biogeografische informatie uit verspreidingsatlassen, aan overige literatuur en andere beschikbare onderzoeken. Die informatie is veelal niet compleet.

Op basis hiervan wordt vastgesteld welke juridisch zwaarder beschermde soorten mogelijk in dit gebied verwacht zouden kunnen worden, onafhankelijk van de aanwezige habitat, en welke juridisch zwaarder beschermde soorten op voorhand al kunnen worden uitgesloten.

Met betrekking tot 'uitsluitingen' in het kader van de regelgeving wordt in de rapportage aandacht geschonken aan *alle* mogelijke soortgroepen van (beschermde) organismen. Voor sommige soortgroepen is dat niet méér dan slechts het aangeven waarom daarvan *géén* beschermde soorten op de locatie worden verwacht, dan wel waarom sommige soorten *niet* worden bedreigd of verstoord.

Werkstap 2, toetsing aan gebiedsbescherming

Dit omvat regelgeving in het kader van de Wnb en van provinciaal gebiedenbeleid (Natura 2000 en NNN), waarbij wordt beoordeeld of er wellicht ook andere natuurregelgeving in het geding kan zijn. Ook het PAS wordt globaal getoetst.

Werkstap 3, habitatbeoordeling

Naar aanleiding van het bovenstaande wordt een beoordeling gemaakt van de terreinmerken, de biotoop, de lokale habitat en van de ecologische betekenis van het effectieve werkgebied.

In de conclusie wordt op basis van de nader beschreven habitat, vastgesteld welke zwaarder beschermde soorten (Wnb) en eventuele 'aangewezen soorten' (Wnb/ Natura 2000) voor de gegeven situatie zonder nadere veldinventarisatie kunnen worden uitgesloten, wat tevens geldt voor het al of niet van toepassing zijn van de 'externe werking' met betrekking tot 'aangewezen soorten' (Natura 2000 - Wnb § 3.2).

Tot zover betreft dit onderzoek een 'Quick Scan' (bureaustudie met veldbezoek).

Voor de zwaarder beschermde soorten die níét op basis van verspreiding en/of habitat kunnen worden uitgesloten, dient een nader veldonderzoek te worden uitgevoerd.

Werkstap 4, eindconclusie en advies

De rapportage wordt afgerond met een puntsgewijze samenvatting van conclusies en consequenties, met een eventuele toetsing van consequenties, de haalbaarheid van het plan, het advies welke soorten nadere veldinventarisatie vergen dan wel in hoeverre natuurschade op voorhand met mitigatie kan worden voorkomen.

Leeswijzer

In de rapportage wordt de volgorde van de hierboven aangegeven onderzoeks- en onderbouwingsstappen aangehouden. Waar het voor de betreffende onderbouwing nodig is om informatieve kaders te schetsen, is dat in dit hoofdstuk beknopt aangegeven (zie blz. 4 t/m 10). Daarmee ontstaat de volgende opzet van de rapportage:

- * In hoofdstuk 1 zijn de uitgangssituatie, het voornemen, de hoofdlijnen van de regelgeving, de aanpak van het onderzoek en de opzet van de rapportage aangegeven.
- * In Hoofdstuk 2 wordt op basis van beschikbare verspreidingsgegevens en recente gegevens uit de databank van de NDFF, de literatuurstudie met daaruit voortkomende conclusies uitgevoerd.
- * In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op vigerende gebiedsregelgeving (Wnb/ Natura 2000, PAS en NNN) en worden de bevindingen van de ecologische verkenning met beoordeling van de betreffende habitat beschreven, zo nodig aangevuld met de verslaglegging van een nadere veldonderzoek.
- * In hoofdstuk 4 worden de voor de uitvoering relevante conclusies kort samengevat en wordt advies gegeven met betrekking tot mitigerende maatregelen. Voorts wordt advies gegeven met betrekking tot de gewenste nadere handelwijze.

De rapportage wordt beëindigd met lijsten van geraadpleegde literatuur en van gebruikte termen en afkortingen.

2 BRONNENONDERZOEK SOORTEN

Het onderzoek dat in dit hoofdstuk per soortgroep wordt weergegeven omvat de toetsing van de locatie aan bronnen met reeds bestaande inventarisatie- en verspreidingsgegevens.

Het is voornamelijk gericht op eventueel terreingebruik door juridisch zwaarder beschermde soorten (zie 'soortbescherming' blz.6-8) en eventueel op 'aangewezen soorten' (zie gebiedsbescherming blz.8).

De gegevens waarop deze toetsing is gebaseerd, omvatten veelal een aanzienlijk groter gebied dan de onderzoekslocatie: naar aanleiding hiervan wordt in hoofdstuk 3 ingezoomd op de nader begrensde werklocatie. De gegevens uit de databank NDFF bieden een goede indicatie doch zijn niet geheel toegespitst op de werklocatie en vergen derhalve tenminste nog een aanvulling door een habitatbeoordeling op de locatie.

Op basis van het bronnenonderzoek en de habitatbeoordeling wordt vervolgens bepaald welke (zwaarder) beschermde soorten in het werkgebied wellicht kunnen worden verwacht en welke soorten in het kader van de Wnb aanvullende veldinventarisatie vergen om vast te stellen of ze alsnog van aanwezigheid kunnen worden uitgesloten, dan wel zullen moeten leiden tot aanvraag van ontheffing.

De eventuele *noodzaak* tot nadere inventarisatie wordt afgeleid uit de samenhang tussen beschikbare gegevens (dit hoofdstuk 2), de habitatbeoordeling van het te onderzoeken gebied (zie hoofdstuk 3) en de 'soort' ingreep (§ 1.1).

2.1 Vaatplanten

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (2017, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het plangebied één ontheffingsplichtige plant is geregistreerd, Schubvaren (zie ook Floron 2011).

Schubvaren groeit op rotsen (vooral op kalksteen), in rotsspleten, op oude muren (kalkmortel) en op puinhellingen, dus op stenige plaatsen, onder zonnig tot half beschaduwde condities, op warm, droog, zwak basisch tot kalkrijk, niet te voedselarm tot niet te voedselrijk, stikstofarm substraat.

Rond de onderhavige planlocatie betreft de groeiplaats waarschijnlijk een oude muur.

Conclusie

De planlocatie moet worden gecontroleerd op mogelijke aanwezigheid van Schubvaren

2.2 Zoogdieren

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (2017, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van de planlocatie 7 ontheffingsplichtige soorten zijn geregistreerd, waaronder 4 vleermuissoorten.

Grondgebonden zoogdieren

Van de grondgebonden soorten zijn Bever, Boommarter en Waterspitsmuis als ontheffingsplichtig geregistreerd (zie ook Broekhuizen 2016).

Daarvan behoort Bever tot het beschermingsregiem van de Habitatrichtlijn en Boommarter en Waterspitsmuis tot het beschermingsregiem 'andere soorten'.

Bever wordt aangetroffen in een habitat met groter open water en een oeverhabitat met houtopstanden (zoals de Reeuwijkse Plassen). Als schuilplaats wordt een hol gegraven of wordt een burcht van takken en modder gemaakt.

Boommarter vergt een boshabitat als leefomgeving en gebruikt als verblijfplaats dikwijls boomholten, maar bouwt ook eigen nesten of maakt gebruik van roofvogelnesten. Soms ook maakt deze gebruik van holen van konijnen of dassen of vindt onderdak onder dakpannen of op vlieringen van huizen, doch wel in een boomrijke, bosachtige omgeving.

Waterspitsmuis is vooral te vinden in dichte vegetatie nabij helder, snelstromend tot stilstaand water. Rivieren, beken en meren met een dichte oeverbegroeiing hebben zijn voorkeur, maar het dier kan ook worden aangetroffen bij poeltjes, moerassen, sloten en met kroos begroeide vijvers. De soort is zelden ver van water te vinden, maar kan soms in loofbossen, heggen en grasvelden worden aangetroffen. De verblijfplaats bestaat uit een ondergronds hol, meestal aan een oever maar ook wel op enige afstand daarvan.

Daarnaast is een reeks 'andere soorten' geregistreerd waarop een provinciale vrijstelling van toepassing is. Het betreft de muizensoorten Bosmuis, Dwergmuis, Huisspitsmuis, Rosse woelmuis en Veldmuis, de martersoorten Bunzing, Hermelijn en Wezel en voorts Egel, Haas en Konijn. Indien deze vrijgestelde soorten worden verstoord vergt dat toepassing van de wettelijke zorgplicht (zie blz.9).

Vleermuizen

Er zijn in deze omgeving 4 soorten vleermuizen geregistreerd: Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis, Laatvlieger en Rosse vleermuis. De laatste zoekt zijn verblijfplaatsen uitsluitend in bomen, Laatvlieger uitsluitend in gebouwen en de beide dwergvleermuizen in zowel bomen als gebouwen (zoals in spouwruimten, onder dakpannen, achter betimmeringen, in doorvoeren van leidingen e.d. zie ook Limpens 1997).

Alle vleermuissoorten zijn vermeld in de Habitatrichtlijn Bijlage IV (zie § 3.1 Wnb) en daarmee op voorhand ontheffingsplichtig.

Vleermuisgebruik kan bestaan uit zowel paarverblijven als kraam-, zomer- en/of winterverblijven. Door sommige soorten worden tevens lineaire structuren (zoals houtsingels, boomrijen, bosranden, watergangen, dijken of combinaties daarvan) gebruikt als geleiding/ sonaroriëntatie voor vaste vliegroutes (met name van dwergvleermuizen, Laatvlieger en Watervleermuis).

Van belang daarbij is dat de meeste vleermuissoorten steeds een 'netwerk' van vaste verblijfplaatsen gebruiken waartussen wordt gewisseld, waarbij het gehele netwerk strikt beschermd is (zie bijvoorbeeld ook Soortstandaard, RvON 2014).

Conclusie zoogdieren

* Grondgebonden soorten:

De locatie vergt controle op eventuele gebruiksmogelijkheden voor Boommarter, Waterspitsmuis en Bever als ontheffingsplichtige soorten. Deze behoeven zo nodig nader veldonderzoek en indien aangetroffen, aanvraag van ontheffing.

Bij uitvoering is tevens aandacht vereist voor mogelijk aanwezige 'andere soorten' waarop de wettelijke zorgplicht van toepassing is.

* Vleermuizen:

Deze vereisen nadere controle op gebruiksmogelijkheden in eventueel te kappen bomen en te slopen bebouwing (habitatbeoordeling). Deze behoeven zo nodig nader veldonderzoek naar verblijfplaatsen en/ of vaste vliegroutes, en indien aangetroffen aanvraag van ontheffing.

2.3 Broedvogels

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (2017, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 kilometer van het plangebied diverse vogels met een jaarrond beschermd nest zijn geregistreerd.

Jaarrond beschermde nesten

De bij het NDFF geregistreerde soorten met een jaarrond beschermd nest betreffen voor deze locatie onder meer soorten die hoog in toppen van bomen nestelen, te weten Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek, Sperwer en Steenuil. Behalve Steenuil gebruiken deze soorten ook nesten van bijvoorbeeld Zwarte kraai, of zelfs van Ekster. Steenuil maakt veelal gebruik van boomholten, waartoe oude knotwilgen favoriet zijn.

Ook gebouw-bewonende vogelsoorten als Huismus en Gierzwaluw zijn hier geregistreerd en bewonen een jaarrond beschermd nest.

Mogelijk zijn ook vogelsoorten uit categorie 5 aan de orde, zoals bijvoorbeeld spechten: deze vergen eventueel nadere beschouwing in verband met mogelijke ontheffingsplicht, afhankelijk van de situatie.

Overige broedvogels

Veelal zijn er in elk soort terrein ook andere broedende vogels te verwachten (zie ook Hustings 2002). Broedende vogels mogen onder géén enkele conditie worden verstoord (zie DR 2009). Onder die voorwaarde is echter voor de meeste broedvogelsoorten géén aanvullende veldinventarisatie vereist: dit is uitsluitend nodig op het moment dat werkzaamheden in het broedseizoen worden uitgevoerd.

Conclusie broedvogels

* Jaarrond beschermde nesten: het werkterrein vergt nadere controle op mogelijk aanwezige jaarrond beschermde nesten in bomen, en heeft zo nodig nadere inventarisatie van het gebruik en aanvraag van ontheffing.

* Broedende vogels: met betrekking tot overige broedende vogels dienen werkzaamheden die verstorend kunnen zijn, in beginsel *buiten* het broedseizoen plaats te vinden.

2.4 Amfibieën en reptielen

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (2017, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het werkgebied 6 beschermde soorten zijn geregistreerd (zie ook Creemers 2009; RAVON 63).

Amfibieën

De registratie betreft onder meer 5 soorten amfibieën waaronder vier vrijgestelde ‘andere soorten’ en één soort van de Habitatrichtlijn en dus ontheffingsplichtig: Rugstreeppad. Alle soorten vergen voor hun leefomgeving onder meer de beschikbaarheid van geschikt open water.

Rugstreeppad wordt aangetroffen in veel pioniersituaties op ruderaal terrein.

Voortplanting vindt plaats in ondiep, door zon beschenen (en bij voorkeur visvrij) water terwijl de soort tot wel meer dan 1 km kan afleggen naar zijn landhabitat, bij voorkeur zand (o.m. duinen) of losse grond. Ook tuin- en akkergronden, infrastructuur (weg-lichamen, spoordijken) en opgehoogde bouwterreinen welke mogelijkheden bieden tot verschuilen en ‘ingraven’ als dag- en/of winterverblijf, worden als landhabitat gebruikt. Dikwijls wordt ook gebruik gemaakt van bestaande holtes, of schuilplaatsen onder op het maaiveld aanwezige materialen.

De soort is onder meer aangetroffen in de Polder Stein-Zuid (GroenTeam 2009) en in de Goudse Hout.

Daarnaast zijn een reeks ‘andere soorten’ geregistreerd waarop een provinciale vrijstelling van toepassing is. Het betreft Bruine kikker, Gewone pad, Kleine watersalamander en Meerkikker. Met name de eerstgenoemde drie soorten gebruiken ook een deel van het jaar een landhabitat waarbij ze onder meer schuilplaatsen zoeken in takkenhopen of bestaande holletjes van andere dieren.

Indien deze vrijgestelde soorten worden verstoord vergt dat toepassing van de wettelijke zorgplicht.

Reptielen

Binnen een straal van 1 km van het werkgebied is Ringslang geregistreerd. Deze behoort tot de ‘andere soorten’ waarop géén vrijstelling van toepassing is.

Ringslang is gebonden aan waterrijke habitats met veel moerasvegetatie in water (helo-fyten). Voortplanting vindt plaats op droge warme locaties terwijl wordt overwinterd op droge vorstvrije plekken.

Rond Gouda/ Reeuwijk leeft een bekende populatie, ooit in deze regio geïntroduceerd. In laaggelegen polders vormen de ontwikkeling van eieren en de overwintering een probleem (Van der Lugt 2003; Siebelink, 2003). Echter in deze regio wordt dat onder meer gecompenseerd door eieren te leggen in compost- of mesthopen (‘broeihopen’) en door te overwinteren in holten in spoorlichamen, dijken, geluidswallen en in kruipruimten van huizen.

Andere soorten reptielen kunnen op basis van verspreiding op voorhand worden uitgesloten.

Conclusie amfibieën en reptielen

- * De werklocatie vergt controle op habitatcondities welke geschikt zijn voor Rugstreeppad en/of Ringslang. Zo nodig vergt dat nader veldonderzoek en indien aangetroffen ook aanvraag van ontheffing.
- * De locatie vergt tevens bij de uitvoering nadere aandacht voor gebruiksmogelijkheden van amfibieën in verband met eventuele zorgplichtaspecten.

2.5 Vissen

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (2017, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het werkgebied géén ontheffingsplichtige vissen zijn geregistreerd (zie ook RAVON 63).

Conclusie vissen

Ontheffingsplichtige vissen kunnen op voorhand, op basis van verspreiding maar ook vanwege het ontbreken van open water in het werkgebied, worden uitgesloten.

2.6 Ongewervelde soorten

Bij ongewervelde soorten moet men denken aan vlinders, libellen, sprinkhanen en andere ongewervelde soorten zoals mieren, kevers, weekdieren e.d. Onder deze groepen vallen eveneens beschermde soorten terwijl voor sommige soorten ook een ontheffingsplicht geldt. Juridisch zwaar beschermd zijn soorten uit de groepen libellen, dagvlinders en 'overige ongewervelde soorten'.

Beschikbare gegevens

Uit de databank van de NDFF (2017, Quickscanhulp) blijkt dat binnen een straal van 1 km van het werkgebied één 'andere soort' is geregistreerd welke ontheffingsplichtig is (Vliegend hert) en één soort van de Habitatrichtlijn (de libel Groene glazenmaker, zie ook Dijkstra 2002) welke vanuit die hoedanigheid eveneens ontheffingsplichtig is.

Bovendien kan in deze regio Platte schijfhoren worden verwacht, een waterslakje waarvan het onderzoeksniveau nog relatief gering is doch dat in deze regio reeds op meerdere plekken is aangetroffen (zie Boesveld 2011; Gmelig Meyling 2008).

Echter, aangezien open water binnen het werkgebied ontbreekt is er geen (geschikte) habitat voor Groene glazenmaker en Platte schijfhoren aanwezig.

Vliegend hert is, voor de ontwikkeling van haar larven, afhankelijk van door schimmels aangetast rottend eikenhout. De plaatsen waar de soort in ons land de laatste 200 jaar heeft kunnen overleven zijn de plekken waar dit type hout min of meer kunstmatig aanwezig was, veelal in de vorm van hakhoutcultuur. Hier bleven stompjes staan die uiteindelijk wegrotten. Het verspreidingsgebied is daardoor beperkt (zie ook website E.I.S.). Registratie in de regio Gouda lijkt weinig betrouwbaar doch is op zijn minst zeer opmerkelijk.

Conclusie ongewervelden

- * Vanwege het ontbreken van open water kunnen Groene glazenmaker en Platte schijfhoren worden uitgesloten.
- * De werklocatie vergt controle op aanwezigheid van mogelijk rottend eikenhout i.v.m. Vliegend hert.
- * Andere ontheffingsplichtige soorten kunnen op basis van verspreiding worden uitgesloten (zie ook Bos 2006; Dijkstra 2002).

2.7 Conclusies uit beschikbare gegevens

Volgens de databank van NDFF en verspreidingsgegevens blijkt dat in het werkgebied naast vrijgestelde 'andere soorten' mogelijk als ontheffingsplichtige soorten te verwachten zijn:

- Schubvaren;
- controle op habitatpotenties voor Bever, Boommarter en Waterspitsmuis;
- vanwege het slopen van bebouwing en het eventueel kappen van bomen, vleermuisgebruik;
- bij het eventueel kappen van bomen, jaarrond beschermde nesten;
- controle op habitatcondities voor Rugstreeppad, Ringslang en/of Vliegend hert;

Deze vergen nadere controle van de werklocatie om te beoordelen of er een geschikte habitat is voor deze soorten, in welk geval nader onderzoek (en mogelijk aanvraag van ontheffing) nodig is.

Voorts zijn er broedgevallen te verwachten van zangvogels, welke tijdens het broeden moeten worden ontzien.

Ook zijn er vrijgestelde kleine zoogdieren en amfibieën te verwachten, welke bij de uitvoering aandacht en toepassing van de wettelijke zorgplicht vergen.

Andere ontheffingsplichtige soorten kunnen op basis van verspreiding en/of habitat, op voorhand worden uitgesloten.

3 LOCATIEONDERZOEK

3.1 Context vigerende regelgeving gebiedsbescherming

De werklocatie ligt in de bebouwde kom van Gouda-Oost en maakt géén deel uit van Natura 2000, het Natuurnetwerk Nederland of bijzondere weidevogelgebieden.

Het dichtstbij gelegen Natura 2000-gebied betreft Broekvelden, Vettenbroek en Polder Stein rond de Reeuwijkse plassen. De aangewezen soorten voor dit Natura 2000-gebied betreft uitsluitend overwinterende vogels, wat geen aanleiding biedt voor de 'externe werking' met betrekking tot het werkgebied.

Met betrekking tot PAS dient zo nodig een separaat specialistisch onderzoek te worden uitgevoerd (zie blz.8). Echter vanwege de ingreep, sloop met vervangende nieuwbouw, lijkt van de ingreep géén extra stikstofemissie in het Natura 2000-gebied te verwachten.

3.2 Verkenning werkgebied en habitatbevindingen

De veldverkenning heeft plaatsgevonden op 5 september 2017.

Het werkgebied betreft een drietal flats met omringende grasvelden (foto 1), vrijstaande (grote) bomen (foto's 2 en 3) en een terreindeel dat vanwege eerdere sloop reeds enige tijd braak ligt (zie figuur 3 en foto 3).

Figuur 3, rood kader, reeds braakliggend deel van het plangebied

Foto 1, drie nog te slopen flats met tussenliggend gras

Foto 2, grote platanen op de kop van reeds braakliggend terrein

Bij de inspectie van de aanwezige bomen werden géén jaarrond beschermde nesten aangetroffen. In hoeverre wellicht ook kleine holten voor vleermuizen beschikbaar zijn, is visueel niet vast te stellen en vergt dus onderzoek met een detector.

Bij te slopen bebouwing is van belang waarvan vleermuizen als verblijfplaats gebruik kunnen maken. In de onderhavige situatie betreft dat loodflappen, gevelbeplating, plaatselijk muurventilatie, doorvoeren van regenleidingen en oude schoorstenen. Aan elke van de drie te slopen flats blijken wisselende mogelijkheden tot vleermuisgebruik (foto's 4 t/m 6).

Foto 3, aanwezige bomen

Foto 4, loodflap en leidingdoorvoer

Foto 5, loodflappen

Foto 6, oude schoorstenen en gevelbeplating

Tenslotte zijn er géén pannendaken aanwezig evenmin als andere nestmogelijkheden voor Huismus of Gierzwaluw.

Habitatbeoordeling

Vaatplanten

Schubvaren evenals een mogelijke groeiplaats daarvoor, wordt op de werklocatie niet aangetroffen.

Grondgebonden zoogdieren

Voor Bever, Boommarter en Waterspitsmuis is geheel geen geschikt leefgebied in de omgeving van de werklocatie aanwezig: deze soorten kunnen worden uitgesloten op basis van habitatgeschiktheid.

Vleermuisgebruik

Zowel in de te slopen flats als in de te kappen grote bomen zijn mogelijkheden tot vleermuisgebruik aanwezig. Dit betreft met name Gewone- en Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger. De aanwezige bomen zijn als eventuele verblijfplaats voor Rosse vleermuis, niet geschikt.

Jaarrond beschermde nesten

Met de inspectie konden jaarrond beschermde nesten in het werkgebied worden uitgesloten.

Broedvogels

Er zijn in de op de werkplek aanwezige houtopstanden broedende vogels te verwachten. Sterk versturende werkzaamheden (zoals met machines) dienen buiten het broedseizoen plaats te vinden.

Rugstreeppad

Voor Rugstreeppad zijn geen geschikte habitatvoorwaarden voor voortplanting of als landhabitat aanwezig, zodat deze soort kan worden uitgesloten op basis van de aanwezige habitat. Als gevolg van de door het stadsgebied geïsoleerde situering van het werkgebied ten opzichte van het buitengebied bij de Reeuwijkse Plassen waar wel rugstreeppadden worden gemonitord, is ook bij de bouw geen risico op kolonisatie door Rugstreeppad te verwachten.

Ringslang

Alhoewel ringslangen in de ruimere omgeving kunnen worden verwacht biedt het plangebied geen geschikte jachtbiotoop of mogelijkheden tot broeihopen of winterverblijf.

Vliegend hert

Er zijn in het terrein geen oude, verrotte (eiken) houtconstructies aangetroffen zodat een habitat voor deze soort is uitgesloten.

3.3 Vereiste veldinventarisatie

Uitgangspunten veldinventarisaties

Veldinventarisaties vinden plaats volgens de richtlijnen die daartoe door het bevoegde gezag worden aangegeven, zoals voor vleermuisonderzoek in het 'Vleermuisprotocol' van het GAN (2017). Dit onderzoek is gebonden aan strikte perioden en overige criteria. Daarom is in de planning van achtereenvolgende onderdelen een tijdige inventarisatie nodig. Immers, uitvoering van werkzaamheden is pas toegestaan nadat onderzoek heeft plaatsgevonden en, zo nodig, ontheffing is verkregen !

Vleermuisonderzoek

Hierbij wordt het werkgebied 's nachts doorkruist met gebruikmaking van een detectie-apparaat. Mogelijk aanwezig gebruik door vleermuizen kan bestaan uit kraam-, zomer-, paar- en winterverblijven in gebouwen (in spouwmuren, achter betimmeringen e.d.), in bomen (holtes, schorsscheuren) en tevens uit vaste vliegroutes langs lineaire begroeiingsstructuren. In de aanwezige bomen kunnen uitsluitend zomer- of paarverblijven van dwergvleermuizen worden verwacht.

Het onderzoeksgebied wordt tijdens de waarneemperioden steeds doorkruist met gebruikmaking van detectie-apparatuur voor vleermuizen (Pettersen D240x en zo nodig extra inzet van een Elekon bat-logger). Bij het onderzoek wordt tevens in de directe omgeving gespeurd naar eventuele vaste vliegroutes. Het onderzoek beperkt zich tot de werklocatie met zijn directe omgeving zoals waarneembaar langs de buitengrenzen van het werkgebied.

In samenhang tussen de verschillende eisen voor verschillende soorten (Gewone dwergvleermuis, Ruige dwergvleermuis en Laatvlieger), omvat het vleermuisonderzoek de volgende onderdelen:

- a) Om kraam- en zomerverblijf evenals eventuele vliegroutes te kunnen uitsluiten vergt dat **tussen 15 mei en 15 juli** 2x een nachtonderzoek waarvan 1x 's avonds en 1x 's ochtends, met tenminste 30 dagen ertussen.
- b) Om paar- en winterverblijf voor dwergvleermuizen te kunnen uitsluiten vergt dat tussen **tussen 1 augustus en 10 september** 2x nachtonderzoek met waarnemingen vanaf 00:00 uur met tenminste 20 dagen ertussen, met voor paarverblijf van Laatvlieger een extra keer avondwaarnemingen (**vóór 15 oktober**).

Omdat de omvang van het werkgebied net wat groter is dan van 1 positie kan worden overzien, wordt de waarneemduur van alle nachtbezoeken verlengd van 2 tot 3 uur.

Onderzoek, ontheffing en consequenties voor de planning

Projectwerkzaamheden zoals sloop, opschonen, graafwerkzaamheden enz. mogen pas plaatsvinden:

- nadat het betreffende veldonderzoek is afgerond (periode half mei tot oktober);
- nadat een eventueel nodige ontheffing is verkregen: aanvraag procedure vergt tenminste 5 maanden !
- nadat ontheffing is verkregen zijn vervolgens maatregelen vereist welke ook gebonden zijn aan specifieke perioden en welke ook verricht moeten zijn voordat met werkzaamheden mag worden gestart.

Nota bene: dit betekent dat, worst case, dit alles vanaf de start van het veldonderzoek totaal 1,5 jaar in beslag kan nemen vóórdat uitvoeringswerkzaamheden (ontmanteling en sloop betreffende gebouw(en), eventueel kap betreffende boom) kunnen worden gestart !

Indien géén vleermuisgebruik wordt aangetroffen kan worden gestart nadat de eindrapportage gereed is, in oktober na het onderzoeksseizoen.

4 SAMENVATTENDE CONCLUSIES

In samenhang tussen literatuuronderzoek, veldverkenning en habitatbeoordeling kunnen de volgende conclusies worden getrokken (zie ook conclusies blz.16 en habitatbeoordeling blz.20):

1) Vigerende regelgeving gebiedsbescherming

- * Op de planlocaties is géén regelgeving met betrekking tot Natura 2000 van toepassing (zie § 3.1).
- * Met betrekking tot PAS zijn geen effecten te verwachten (zie § 3.1).
- * Het plangebied vormt géén onderdeel van het Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS, zie § 3.1).

2) Bevindingen m.b.t. vogels

- * Jaarrond beschermde nesten konden met de inspectie worden uitgesloten (zie § 3.2).
- * Nesten van overige vogels moeten tijdens het broeden/ het broedseizoen worden ontzien.

3) Vleermuisgebruik

- * Te slopen bebouwing en te kappen bomen vergen nader veldonderzoek naar vleermuisgebruik, met name voor zomerverblijf en paarplaatsen.
- * Dit onderzoek loopt vanaf half mei tot in oktober (zie § 3.3).
- * Indien in mei 2018 kan worden gestart met het onderzoek, dient er met de planning vanwege een eventuele ontheffingsprocedure, rekening mee te worden gehouden dat:
 - a) in het gunstigste geval, indien geen vleermuisgebruik wordt aangetroffen, met kap en/of sloop pas in de loop van oktober 2018 kan worden gestart;
 - b) in het ongunstigste geval, bij aantreffen van vleermuisgebruik, vanwege de procedure en de daarna nog te nemen overbruggingstermijn en maatregelen, met kap en/of sloop pas vanaf november 2019 kan worden gestart.

Nota bene:

in geval van b) kan het startmoment worden vervroegd tot november 2018 indien preventief vóór 15 februari 2018 reeds overbruggingsmaatregelen worden getroffen 'voor het geval dat'.

4) Overige geregistreerde soorten NDFF

Alle overige geregistreerde soorten met een ontheffingsplicht kunnen zonder risico op basis van de voorgenomen werkzaamheden in samenhang met de habitatbeoordeling, worden uitgesloten zodat voor die overige soorten ook geen ontheffing nodig is.

5) Zorgplicht m.b.t. overige, 'vrijgestelde' soorten

Er zijn in het werkgebied met name ook vrijgestelde kleine zoogdieren en amfibieën te verwachten (zie § 3.2), waartoe de wettelijke zorgplicht in acht genomen moet worden.

Deze zorgplicht is eveneens van toepassing op fauna welke niet is beschermd (zie blz. 9).

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Boesveld, A (2011), A. Gmeylig Meyling & R. de Bruyne, De Levende Natuur jg 112 nr. 3: Natuurbeheer, bescherming & biotoopeisen van Nederlandse slakken.
- Bos/ F. (2006), M. Bosveld, D. Groenendijk, C. van Swaay, I. Wynhoff, De Vlinderstichting. De Dagvlinders van Nederland, verspreiding en bescherming. Nederlandse Fauna 7, Leiden. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey – Nederland.
- Broekhuizen/ Sim (2016), Kamiel Spoelstra, Johan B.M. Thissen, Kees J. Canters en Jan C. Buys (redactie): Atlas van de Nederlandse Zoogdieren. Uitgever Naturalis Biodiversity Center en EIS-Nederland, Leiden.
- Creemers (2009) Raymond.C.M. en Jeroen J.C.W. van Delft (Ravon)/ redactie: De Amfibieën en Reptielen van Nederland. Nederlandse Fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, EIS-Nederland, Leiden.
- Dijkstra/ Klaas-Douwe B. (2002), Vincent J.Kalkman, Robert Ketelaar, Michiel J.T. van der Weide: De Nederlandse Libellen (Nederlandse Fauna 4). KNNV Uitgeverij.
- DR 2009. Wijziging beoordeling ontheffing Flora- en faunawet bij ruimtelijke ingrepen en aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten. Brief van de Dienst Regelingen, ffw2009.corr.046 van 25 augustus 2009, Ministerie van LNV (thans EZ).
- Floron 2011. Nieuwe atlas van de Nederlandse Flora. Stichting Floron/ KNNV Zeist.
- GAN 2017: Het protocol voor vleermuisinventarisaties. Gegevensautoriteit Natuur, Zoordiervereniging VZZ en Netwerk Groene Bureau's, 2012. Na evaluatie aangepast voor 2017.
- Gmelig Meyling, A.W. & A. Boesveld (2008). Inhaalslag Verspreidingsonderzoek Mollusken van de Europese habitatrichtlijn. resultaten van het inventarisatiejaar 2007/ Platte schijfhoorn *Anisus vorticulus*. Stichting Anemoon, 30 juni 2008.
- GroenTeam 2009. Natuurinventarisatie en toets aan de Flora en Faunawet t.b.v. peilaanpassing 'Polder Stein-Zuid'. Moordrecht, 8 september 2009, in opdracht van het Hoogheemraadschap van Rijnland.
- Hustings/ Fred (2002) en Jan-Willem Vergeer. Atlas van de Nederlandse Broedvogels. Nederlandse Fauna 5. SOVON, Uitgeverij K.N.N.V. te Utrecht.
- NDFF (2017). Quickscanhulp, registratie in samenwerking tussen Het Natuurloket, Gegevensautoriteit Natuur en Regelink, 2017.
- RAVON 63. Bijlage bij RAVON 63 jg 18 (4): Waarnemingenoverzicht 2015.
- RvON 2014. Soortenstandaard diverse soorten. Rijksdienst voor Ondernemend Nederland, maart 2014.
- Siebelink, Bart & Arjan van der Lugt 2003. Schaduw verdrijft Ringslang uit Gouds biotoop. Ravon 1/6 2003

Van der Lugt, Arjan & Bart Siebelink 2003. Zuid-hollandse ringslangen uiteindelijk autochtoon. Ravon 3/5 2003.

GEBRUIKTE TERMEN EN AFKORTINGEN

aangewezen soorten Natura 2000

soorten planten en/of dieren welke in een ministerieel besluit ten aanzien van een Natura 2000-gebied zijn aangewezen als specifiek met betrekking tot dat gebied te beschermen;

andere soorten (Wnb)

eveneens beschermde soorten, niet behorend tot de soorten van Habitatrichtlijn of Vogelrichtlijn (Bijlage bij de Wet Natuurbescherming);

ecologische functionaliteit (Ffw/ Wnb)

het totaal van alle relevante gebruikaspecten van een diersoort als onderdeel van hun levenswijze (verblijfplaatsen, vaste verplaatsingsroutes, foerageren, voortplantingsfuncties e.d.);

externe werking Natura 2000

de Nbw is ook buiten een als zodanig aangewezen gebied van kracht voor fauna-soorten die zijn aangewezen voor een Nbw-gebied doch ook daarbuiten significant gebruik maken van een nader vast te stellen, buiten het beschermde gebied gelegen gebied, zoals voor foerage, dagverblijf of hoogwatervluchtplaatsen (bijv. vogels) of voor overwintering (bijv. vleermuizen);

E.I.S. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland;

externe werking Natura 2000

de geboden m.b.t. Natura 2000 zijn ook van kracht voor aangewezen fauna-soorten buiten een als zodanig aangewezen gebied wanneer zij daar ook significant gebruik maken voor functies zoals foerage, dagverblijf of hoogwatervluchtplaatsen (bijv. vogels) of voor overwintering (bijv. vleermuizen);

Ffw flora- en faunawet, voormalige natuurwetgeving (is vervangen door de Wnb);

fauna dierlijke organismen waaronder zoogdieren, vissen, vogels, amfibieën, reptielen, insecten en andere ongewervelden;

flora plantaardige organismen zoals houtgewassen, kruidachtige gewassen, grassen en waterplanten;

foerageren

naar voedsel zoeken, voedsel verzamelen;

GAN Gegevensautoriteit Natuur, onafhankelijke overheidsinstantie met de verantwoordelijkheid voor het verzamelen van natuurgegevens, ingesteld door het Ministerie van LNV (thans EL&I);

habitat

typische woonomgeving van een bepaalde soort;

Habitatrichtlijn, HR-soorten

soorten planten of dieren welke zijn opgenomen in de verschillende Bijlagen van de Europese habitatrichtlijn:

Bijlage IV: dier- en plantensoorten van communautair belang die strikt moeten worden beschermd;

natuurschade

de schade welke door werkzaamheden aan ter plaatse voorkomende (individuele van) beschermde soorten planten en dieren en vaste verblijf- en voortplantingsplaatsen daarvan, wordt toegebracht door bedreiging, verwonding, beschadiging of aantasting van de leefomgeving of specifieke biotoopomstandigheden;

Nbw Natuurbeschermingswet, voormalige wet beschermde natuurgebieden (thans als Natura 2000-gebieden opgenomen in de Wnb);

NDFF

Nationale Databank Flora en Fauna;

NNN Natuurnetwerk Nederland;

Omgevingsdienst

regionale uitvoeringsdienst in opdracht van gemeenten en provincies, voor vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van natuur en milieu;

ongewervelde soorten

diersoorten zónder dan wel met een uitwendig skelet, zoals weekdieren, kevers, mieren en insecten;

onthefing (Wnb)

een in het kader van de soortbescherming aangegeven toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats welke bescherming in de betreffende wet wordt geregeld;

paarterritorium

een beperkt ruimtelijk gebied in de directe nabijheid van het paarverblijf van met name gewone dwergvleermuizen waar een mannetje rondvliegt en met een specifieke sociale werfroep vrouwtjes naar het paarverblijf lokt;

paarverblijf

een vaste holte of spleet (in boom of gebouw) waar met name ruige dwergvleermuizen hun vrouwtjes naartoe lokken om er te paren;

PAS Programmatische Aanpak Stikstof;

populatie

groep individuen van één soort die, levende in een bepaald gebied, een voortplantingseenheid vormen;

populatiedynamiek

veranderingen in de populatie-omvang;

RAVON

Reptielen, Amfibieën en Vissen Onderzoek Nederland;

RvON

Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (voorheen Dienst Regelingen);

ruderaal, ruderaal terrein

terrein dat sterk door menselijk gebruik is beïnvloed zoals stedelijke (groen-) gebieden, bouwrijpe terreinen, ophogingen, braakliggende terreinen, agrarische gronden enz.

social call (zie ook werfroep)

communicatiesignalen tussen vleermuizen;

soortgroep

groep organismen van dezelfde klasse of ondersoort: vaatplanten, mossen, zoogdieren, vogels, reptielen, amfibieën, vissen, insecten (ondersoorten: vlinders, libellen enz.);

‘ter zake kundige’ (Ffw/ Wnb)

een persoon die:

- * op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt ecologie, en/of
- * als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, en/of
- * zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van soortbescherming en is aangesloten bij de daarvoor bestaande organisaties/ PGO's zoals RAVON, VZZ, SOVON, FLORON enz. (bron: Ministerie van LNV/ EZ);

vaste verblijfplaatsen (Ffw/ Wnb)

zomer-, winter- of paarverblijfplaatsen, vaste migratie- en vliegroutes en cruciale foerageerplekken van vleermuizen; vaste voortplantingslocaties van amfibieën; vaste verblijfplaatsen van Kleine modderkruiper, e.d.; schuil- en broedplaatsen van vogels welke jaarlijks opnieuw als zodanig worden gebruikt;

verspreidingsgegevens/ -onderzoek

met steekproefonderzoek vastgestelde gebieden waar een bepaalde soort verwacht kan worden;

Vogelrichtlijn, VR-soorten

vogelsoorten die zijn opgenomen in de Europese Vogelrichtlijn;
volgens het Europese recht wijzen de lidstaten beschermingszones aan om voor alle aangewezen soorten een voldoende gevarieerdheid van leefgebieden en een voldoende omvang ervan te beschermen om populaties van deze soorten in stand te kunnen houden;

vrijstelling, provinciale (Wnb)

een in het kader van Wnb geregelde provinciale toestemming tot onder meer het verstoren of (per ongeluk, onvermijdelijk,) doden van beschermde dieren en/of vernietigen van beschermde planten en hun groeiplaats, geregeld voor categorieën zoals aangegeven in de Bijlage bij Wnb Onderdelen A & B;

werfroep

lokroep van mannetjesvleermuizen als een ononderbroken reeks van social calls om vrouwtjes naar hun paarverblijf te lokken voor het paren;

wettelijk belang (Wnb)

in de natuurwetgeving zijn een aantal verschillende belangen opgenomen op basis waarvan het beschermingsregime met betrekking tot soorten van de Vogelrichtlijn of Habitatrichtlijn, mede wordt genuanceerd;

winterverblijf

een vaste holte waar een faunasoort vorstvrij kan overwinteren;

Wnb Wet Natuurbescherming welke vanaf 1 januari 2017 de beschermingskaders met juridische verboden, verplichtingen, voorwaarden en toestemmingen biedt voor (het omgaan met) flora en fauna;

zorgplicht

de in de wet vastgelegde plicht (art. 2) dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild voorkomende dieren (en dus niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving. Dit is een algemene fatsoenseis die voor iedereen geldt. Overigens geldt de zorgplicht ook voor planten (LNV 2005).
